

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР АДАПТАЦІЇ ДО СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ

Сучасний педагог працює в умовах підвищеного стресу, який виникає через високі вимоги до професії, необхідність швидко адаптуватися до змін (впровадження нових технологій, освітніх реформ, дистанційного навчання) та емоційний тиск, пов'язаний із взаємодією з дітьми, батьками та колегами. Стресові чинники можуть негативно впливати на професійне вигорання та зниження якості педагогічної діяльності.

Соціально-психологічна толерантність педагога, що передбачає здатність розуміти, приймати і поважати різні точки зору, національні, культурні, релігійні відмінності, а також індивідуальні особливості здобувачів освіти, є важливим фактором успішної професійної діяльності. Вона сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, яке знижує конфліктність та підвищує якість навчального процесу.

Соціально-психологічну толерантність досліджували різні вчені в межах таких галузей, як педагогіка, соціальна психологія та міжкультурна комунікація. Основи смислового поля зазначеного феномену були закладені ще філософами Аристотелем та Платоном, які пізніше продовжились в рамках аналізу міжкультурного діалогу В.Лекторським, В.Соловйовим. В зарубіжних наукових доробках дослідження толерантності знаходимо в роботах Г.Олпорта, М.Беннета, В.Венцеля, Ж.Хофстеде, Е.Уайзман, М.Нуссбаум. Проблематиці теоретико-методологічного аналізу толерантності присвячені роботи О.Асмолова, Г.Бардієр, І.Гріншпуна, Л.Солдатової та ін. Питання взаємозв'язку толерантності та стресу торкались дослідження Л.Асейкіної, Л.Мітіної, Ю.Попика, Л.Аболіна, А.Баранова, А.Реана та ін. Значна увага приділялась впливу толерантності на соціальні та педагогічні взаємодії в роботах Є.Кузьміної, І.Іванової, К.Ушинського, В.Сухомлинського.

Соціально-психологічна толерантність проявляється як здатність педагога, з одного боку, розуміти та приймати індивідуальні відмінності інших, а з іншого, успішно взаємодіяти з оточуючими та виступає ключовою складовою професійної компетентності педагога. Даний аспект включає прийняття різноманітності (неупереджене ставлення до учасників освітнього процесу, незалежно від їх походження й особливостей розвитку); емпатію та розуміння емоцій (вміння розуміти емоційні стани оточуючих й встановлювати довірливі стосунки); рівноправну взаємодію (створює діалог, в якому враховуються потреби кожного); вміння вирішувати конфлікти (уникати ескалації та шукати прийнятні рішення); збереження професійної етики (підтримка високих етичних стандартів у взаємодіях) [4; 5].

Ж.Вірна та Г.Гайдук окреслили професійну толерантність педагога у формі реалізованої готовності усвідомлювати особистісні дії, які спрямовані на досягнення гуманістичних стосунків. Дослідниці виокремили три види толерантної компетентності фахівців, залежно від стажу їх роботи в сфері педагогіки: *емоційно-раціональна* толерантна компетентність (стаж до 5-ти років), яка дає можливість створювати оригінальні рішення, бути гнучкими, емоційно стійкими та врівноваженими й демонструвати високі показники толерантної взаємодії; *автономно-безкорислива* толерантна компетентність (стаж 5-10 років), в основі якої лежать розвинені інтернальні здібності міжособистісної взаємодії, ініціативність, готовність допомагати іншим та виражений локус контролю Я; *статусно-нормативна* толерантна компетентність (більше 10 років стажу), характеризується розвинутою моральною нормативністю, витриманістю, доброзичливістю, зорієнтовуючи свою поведінку в бік конструктивної взаємодії з іншими [3].

Н. Василець пов'язала розвиток толерантності педагога з довірою, яка постає основою стосунків й передумовою взаєморозуміння в системі «педагог-здобувач освіти» з позиції рівноправності та цінності. Сприяючи забезпеченню комунікативної, оцінюючої, інтерактивної, когнітивної та емпатійної функцій у взаємодіях, вона стає передумовою для формування толерантності. Зазначені феномени відіграють важливу роль у психолого-педагогічних взаємодіях,

запобігаючи виникненню конфліктів та сприяючи налагодженню конструктивної діяльності [2].

А.Баранов та А.Реан ототожнювали соціально-психологічну толерантність із стресостійкістю, визнаючи її важливим чинником адаптації в соціумі. На їх думку, толерантність дозволяє ефективніше узгоджувати позиції особистості та середовища, попереджує дезадаптацію й когнітивний дисонанс. На розвиток даного утворення впливають установки особистості та її стереотипи й окремі риси характеру [1].

Педагог з розвиненою соціально-психологічною толерантністю здатен краще адаптуватися до нових умов та стресових ситуацій. Це дає можливість не лише зберегти емоційний баланс і професійну стійкість, але й продовжувати ефективну діяльність у складних умовах.

Толерантність допомагає педагогу знизити рівень емоційного виснаження, що є одним з основних аспектів професійного вигорання. Розуміння та прийняття інших допомагає уникнути постійного конфліктного фону, зменшує внутрішній стрес і сприяє особистісному та професійному розвитку.

Література

1. Божок Наталія Олексіївна Психологічний зміст поняття «Фрустраційна толерантність». URL.: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/db893934-b245-4668-8ddb-f82c6118c74f/content>
2. Василець Н. М. Довіра як підґрунтя толерантності у психолого-педагогічній взаємодії. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. Випуск 1, 2012. с.114-121
3. Вірна Ж., Гайдук Г. Толерантна компетентність педагога: концепція й емпірична верифікація. Психологічні перспективи. Випуск 36, 2020. С. 67–85
4. Молчанова А.О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 150 с.
5. Шаюк О. Толерантність як сутнісна характеристика професійного спілкування. Випуск 2, 2010. 169-176 с.